

J.M. COETZEE

Miezul verii

Scene de viață provincială

Traducere din engleză și note de
IRINA HOREA

HUMANITAS
fiction

ÎNSEMĂRI 1972-74

22 august 1972

În *Sunday Times* de ieri, un reportaj din Francistown, Botswana. Săptămâna trecută, o mașină albă, cu volan pe stânga, s-a îndreptat în toiul nopții spre o casă dintr-o zonă rezidențială. Niște bărbați purtând cagule au sărit din mașină, au dărâmat ușa de la intrare și au început să tragă. După ce-au terminat muniția, au dat foc casei și au plecat. Dintre tăciuni, vecinii au scos șapte cadavre carbonizate: doi bărbați, trei femei, doi copii.

Se pare că ucigașii erau negri, dar unul dintre vecini i-a auzit vorbind afrikaans între ei și era convins că erau albi cu fețe vopsite. Morții erau sud-africani, refugiați care se mutaseră în casa aceea de numai câteva săptămâni.

Solicitat să comenteze situația, ministrul sud-african al afacerilor externe declară printr-un purtător de cuvânt că știrea „nu e confirmată”. Se vor face cercetări, spune el, pentru a se stabili dacă victimele erau într-adevăr cetățeni sud-africani. Cât despre forțele armate, o sursă anonimă neagă faptul că armata sud-africană ar fi avut vreun amestec. Asasinările sunt probabil o chestiune internă a ANC¹, sugerează sursa, reflectând „tensiuni existente” între facțiuni.

Săptămână de săptămână apar povești dintr-astea, din zonele de graniță, asasinate urmate de dezmințiri impasibile. Citește reportajele și se simte mânjit. Prin urmare, la asta s-a întors el!

---

¹ *African National Congress* – Congresul Național African.

Dar unde te poți ascunde în lumea asta, unde să nu te mai simți mânjit? S-ar simți mai curat în zăpezile din Suedia, citind de la depărtare despre compatrioții săi și ultimele lor isprăvi?

Cum să scapi de jeg: nu-i o întrebare nouă, ci una veche, roade ca un șobolan care nu se dă bătut, care lasă o rană urâtă, supurândă.

— Văd că armata s-a-ntors la vechile ei șmecherii, îi spune el tatălui său. De data asta în Botswana.

Dar tatăl lui e prea prudent să muște momeala. Când ia ziarul, are grijă să deschidă direct la paginile de sport, sărind peste politică – peste politică și peste crime.

Tatăl lui nu manifestă decât dispreț față de continentul aflat la nord de ei. *Bufoni*, așa îi expediază el pe liderii statelor africane: tirani mărunți, care abia dacă știi să-și scrie numele corect, care sunt duși cu mașina de la un banchet la altul, în Rolls-Royce-urile lor, îmbrăcați în uniforme fistichii, înzorzonate cu medalii pe care singuri și le-au acordat. Africa: un loc al maselor înfometate, peste care domnesc bufoni ucigași.

— Au intrat într-o casă din Francistown și i-au omorât pe toți, insistă el. I-au executat. Și pe copii. Citește. E pe prima pagină.

Tatăl lui dă din umeri. Tatăl lui nu găsește nici o sintagmă suficient de încăpătoare să cuprindă tot disprețul lui pentru, pe de o parte, criminalii care asasinează femeii și copiii fără apărare, și, pe de altă parte, pentru teroriștii care poartă războaie din adăposturi de dincolo de graniță. Rezolvă problema cufundându-se în scorurile de la crichet. Nepotrivit răspuns la o dilemă morală; dar e mai potrivit răspunsul lui – izbucniri de mânie și disperare?

Pe vremuri crezuse că oamenii care elaboraseră întregul vis al ordinii publice în versiune sud-africană, care creaseră vastul sistem de rezervații de muncă, de pașapoarte interne și de orașe-satelit, își bazaseră viziunea pe o citire eronată și tragică a istoriei. Citiseră greșit istoria din cauză că, născuți la ferme sau în orașe mici din fundul țării și izolați într-o limbă nevorbită nicăieri în altă parte a lumii, nu puteau aprecia amploarea forțelor care distruseseră vechea lume colonială, începând cu 1945. Dar a spune că citiseră greșit istoria era în sine înșelător. Căci

nu citeau deloc istorie. Dimpotrivă, îi întorceau spatele, concediind-o ca pe un morman de calomnii compilate de străini care îi disprețuiau pe afrikaneri și s-ar fi făcut că nu văd dacă aceștia ar fi fost masacrați de negri, până la ultima femeie și ultimul copil. Singuri, fără prieteni, la cel mai îndepărtat capăt al unui continent ostil, și-au ridicat statul-fortăreață și s-au retras în spatele zidurilor lui: acolo aveau să țină aprinsă flacăra civilizației creștine apusene, până când lumea avea să-și ia seama.

Asta spuneam, mai mult sau mai puțin, oamenii care conduceau Partidul Național și statul polițienesc, și multă vreme el a crezut că ei vorbeau din inimă. Dar nu mai crede asta. Vorbăria lor despre salvarea civilizației n-a fost niciodată altceva decât o cacealma, asta e părerea lui. În spatele unei perdele de fum numită patriotism, ei stau și calculează cât timp pot să mai continue cu spectacolul (minele, fabricile) înainte să fie nevoiți să-și strângă catrafusele, să distrugă documentele incriminante și să ia avionul spre Zürich, sau Monaco, sau San Diego, unde, la adăpostul unor holdinguri cu nume de genul Algro Trading sau Handfast Securities, și-au cumpărat, cu ani în urmă, vile și apartamente, ca asigurare pentru Ziua Judecății (*dies irae, dies illa*).

Acum, că și-a schimbat părerea, e convins că cei care au dat ordin bandei de ucigași din Francistown n-au o viziune greșită asupra istoriei, și cu atât mai puțin o viziune tragică. Dimpotrivă, mai mult ca sigur râd în hohote de cei atât de netoți încât să aibă viziuni. Cât despre soarta civilizației creștine în Africa, niciodată n-au dat doi bani pe ea. Și ăștia – ăștia! – sunt oamenii sub a căror cizmă murdară trăiește el!

De dezvoltat: comparație între reacția tatălui său și a lui la vremurile acelea; diferențe, similitudini (precumpănitoare).

1 septembrie 1972

Casa pe care o împarte cu tatăl său datează din anii 1920. Pereții, construiți în parte din cărămidă arsă, dar mai mult din chirpici, sunt atât de putrezi din pricina umezelii care

urcă din pământ, încât au început să se fărâmițeze. A-i izola de umezeală e o treabă imposibilă; tot ce se poate face e să se toarne un brâu de beton impermeabil în jurul casei, în speranța că încet-încet aceștia se vor usca.

Dintr-un manual de bricolaj, află că, pentru fiecare metru de beton, va avea nevoie de trei saci de nisip, cinci saci de pietriș și un sac de ciment. Calculele îi arată că pentru un brâu împrejmuitoare, adânc de zece centimetri, va avea nevoie de treizeci de saci de nisip, cincizeci de saci de pietriș și zece saci de ciment, pentru care va trebui să facă șase drumuri până la magazinul de materiale de construcție, adică să umple de șase ori o camionetă de o tonă.

La jumătatea primei zile de muncă, își dă seama că a făcut o greșală catastrofală. Fie n-a înțeles ce scria în manual, fie, atunci când a calculat, a confundat metrii cubi cu metrii pătrați. O să-i trebuiască mult mai mult de zece saci de ciment și mai mult nisip și pietriș ca să facă nouăzeci și șase de metri pătrați de ciment. O să fie nevoie de mult mai multe drumuri până la magazin; o să fie nevoit să renunțe la mult mai multe weekenduri din viața sa.

Săptămână după săptămână, folosind o lopată și o roabă, amestecă nisip, pietriș, ciment și apă; apoi varsă betonul, în dale succesive, și-l nivelează. Spatele îl doare, brațele și încheieturile mâinilor îi sunt atât de înțepenite, încât abia mai poate ține stiloul în mână, unde mai pui că toată munca asta îl plictisește. Dar nu e nefericit. Ceea ce face el acum e ceea ce au făcut alții ca el încă din 1852, adică propria muncă murdară. De fapt, din momentul în care uită de timpul pe care și-l petrece astfel, munca începe să-și arate fața plăcută. Bunăoară, o dală bine făcută, pe care o poate vedea oricine. Dalele făcute de el vor exista și după ce el nu va mai locui acolo, poate că vor dura mai mult decât răgazul lui pe pământ; ceea ce înseamnă că, într-un anumit sens, el va fi păcălit moartea. Poți să-ți petreci tot restul vieții făcând dale, iar seara să te cufunzi în cel mai adânc somn, frânt de durerile pricinuite de munca cinstită.

Câți dintre muncitorii zdrențăroși care trec prin dreptul lui pe stradă sunt autorii tainici ai unor lucrări ce le vor supraviețui:

drumuri, ziduri, piloni? Un gen de nemurire, o nemurire limitată, în fond nu e chiar atât de greu s-o obții. Și-atunci, de ce insistă el să facă semne pe hârtie, în palida speranță că oamenii încă nenăscuți se vor osteni să le descifreze?

De dezvoltat: disponibilitatea lui de a se implica în proiecte incerte; graba cu care se retrage din munca de creație în activități care nu necesită reflecție.

16 aprilie 1973

Același *Sunday Times* care, printre articole despre relații toride între profesori și elevi din orașe de provincie, printre imagini cu starlete cu buze țuguiate și bikini aproape inexistenți, face dezvăluiri despre atrocitățile comise de forțele de securitate, anunță că ministrul de interne a acordat o viză care-i permite lui Breyten Breytenbach să se întoarcă în țara sa natală, ca să-și viziteze părinții suferinzi. O viză pentru motive familiale, așa se numește; e valabilă pentru Breytenbach și soția lui.

Breytenbach a părăsit țara cu ani în urmă și s-a stabilit la Paris; la scurt timp după aceea, a făcut-o și mai lată, căsătorindu-se cu o vietnameză, cu alte cuvinte, cu o femeie care nu e albă, ci asiatică. Nu numai că s-a căsătorit cu ea, dar, dacă e să dai crezare poemelor în care apare ea, Breytenbach e îndrăgostit până peste urechi de soția lui. În ciuda acestei situații, comentează *Sunday Times*, ministrul, în mărinimia lui, îi va permite cuplului o vizită de treizeci de zile, în timpul căreia doamna Breytenbach va fi tratată ca o persoană albă, o albă provizorie, o albă onorifică.

Din momentul în care sosesc în Africa de Sud, Breyten și Yolande, el smead și chipeș, ea de o frumusețe delicată, sunt urmăriți de presă pas cu pas. Teleobiectivele surprind fiecare moment intim, fie că sunt la picnic cu prietenii, fie că se scaldă într-un pârau de munte.

Cuplul Breytenbach își face apariția la o conferință literară în Cape Town. Sala e plină ochi de gură-cască. În alocuțiunea

sa, Breyten îi numește pe afrikaneri un popor bastard. Din pricină că sunt bastarzi și se rușinează de acest lucru, zice el, au pus la cale planul ăsta aiuristic de separare forțată a raselor.

Vorbele lui sunt primite cu ropote de aplauze. Curând după aceea, el și Yolande se întorc la Paris, iar ziarele de duminică revin la meniul lor de nimfete obraznice, soți sau soții care calcă strâmb și ucigași cu simbrerie de la stat.

De aprofundat: invidia resimțită de sud-africani (bărbații) față de Breytenbach, pentru libertatea pe care o are de a hălădui prin lume și pentru accesul său nelimitat la o parteneră de sex frumoasă, exotică.

2 septembrie 1973

La Empire Cinema, din Muizenberg, seara trecută, unul dintre primele filme ale lui Kurosawa, *A trăi*. Un birocrat buhăit află că are cancer și doar câteva luni de trăit. Rămâne mut, nu știe ce să facă, încotro să se îndrepte.

O invită la ceai pe secretara lui, o muierușcă plină de viață, dar zănatică. Când ea dă să plece, el o reține, prinzând-o de braț. „Vreau să fiu ca tine!“ zice el. „Dar nu știu cum să fac.“ Ea e oripilată de mărturisirea lui fără perdea.

Întrebare: Cum ar reacționa el dacă tatăl lui l-ar prinde de braț în felul ăsta?

13 septembrie 1973

De la oficiul pentru forțele de muncă, unde și-a lăsat datele de contact, primește un telefon. O clientă dorește o consultație profesională într-o problemă lingvistică și va plăti cu ora – îl interesează? Ce fel de problemă lingvistică? Întrebă el. Cei de la oficiu nu-i pot da amănunte.

Telefonează la numărul care i s-a comunicat, stabilește o întâlnire la o adresă din Sea Point. Clienta e o femeie trecută de șizeci de ani, o văduvă al cărei soț a părăsit lumea aceasta lăsând o mare parte a averii sale considerabile în administrarea fratelui său. Revoltată, văduva s-a hotărât să conteste testamentul. Dar toți avocații pe care i-a consultat au sfătuit-o să renunțe. Testamentul e blindat, zic ei. Ea însă nu vrea să renunțe. E convinsă că avocații n-au înțeles bine termenii în care a fost formulat testamentul. Prin urmare, nu mai vrea să aibă de-a face cu avocații, ci vrea o consultație lingvistică.

Cu o ceașcă de ceai lângă un cot, el parcurge testamentul decedatului. Conținutul e cum nu se poate de clar. Văduva primește apartamentul din Sea Point și o sumă de bani. Restul averii este destinat copiilor defunctului dintr-o căsătorie anterioară.

— Mă tem că nu vă pot ajuta, spune el. Formularea nu are nici o ambiguitate. Nu se poate citi decât într-un singur fel.

— Dar aici? întrebă ea. Se apleacă peste umărul lui și-și înfinge un deget în text. Mâna ei e foarte mică, pielea pătată; pe degetul mijlociu, un diamant într-o montură extravagantă. Aici unde zice „În pofida celor de mai sus“.

— Spune că, dacă puteți demonstra că sunteți strâmtorată financiar, aveți dreptul să cereți sprijinul executorului testamentar.

— Dar ce înseamnă „În pofida...“?

— Înseamnă că ceea ce e menționat în clauza asta e o excepție față de ceea ce s-a spus înainte, și are precădere.

— Dar înseamnă și că executorul nu se poate opune cererii mele. Are „a se opune“ alt sens?

— Aici nu e vorba de ce înseamnă „a se opune“. Problema e ce înseamnă „În pofida celor de mai sus“. Trebuie să luați formularea în totalitatea ei.

Ea pufnește agasată.

— Vă plătesc pentru consultația pe care mi-o dați ca expert în limba engleză, nu ca avocat, zice ea. Testamentul e scris în engleză, folosind cuvinte englezești. Ce înseamnă cuvintele astea? Ce înseamnă „în pofida“?

E nebună, își zice el. *Cum o să ies din chestia asta?* Dar bineînțeles că femeia nu e nebună. E pur și simplu stăpânită de furie și lăcomie: furie împotriva soțului care i-a scăpat din gheare, lăcomie după bani.

— Eu așa înțeleg clauza, zice ea, anume că dacă emit pretenții, nimeni, nici măcar cumnatul meu, nu se poate opune. Pentru că asta înseamnă „în pofida“ – adică nu se poate opune. Altfel ce rost are să folosești formula asta? Înțelegeți ce vreau să spun?

— Înțeleg ce vreți să spuneți, zice el.

Pleacă de acolo cu un cec de zece ranzi în buzunar. După ce va face raportul, raportul de expert, la care va atașa o copie după certificatul de expert în sensul cuvintelor englezești, inclusiv al sintagmei „în pofida“, legalizată de un notar, va primi restul de treizeci de ranzi, care reprezintă onorariul lui.

Nu face nici un raport. Dă uitare banii ce i se cuvin. Când văduva îi telefonează ca să-l întrebe ce se întâmplă, el închide telefonul.

Trăsături ale caracterului său care reies din poveste: a) integritate (refuză să citească testamentul așa cum vrea persoana care l-a angajat); b) naivitate (pierde ocazia de a câștiga niște bani de care are nevoie ca de aer).

31 mai 1975

Oficial, Africa de Sud nu este în stare de război, dar ar putea fi. Pe măsură ce a crescut rezistența, domnia legii a fost suspendată pas cu pas. Poliția și cei care conduc poliția (așa cum conduc vânătorii haitele de câini) au fost mai mult sau mai puțin scăpați din lesă. Radioul și televiziunea reproduc sub formă de știri minciunile oficiale. Dar e ceva răsuflat în tot spectacolul ăsta jalnic, sângeros. Vechile strigăte de la manifestații – *Apărați civilizația albă creștină! Slăviți sacrificiile străbunilor!* – și-au pierdut forța, jucătorii de șah au ajuns la finalul partidei, toată lumea știe.